

Я. Косовський.

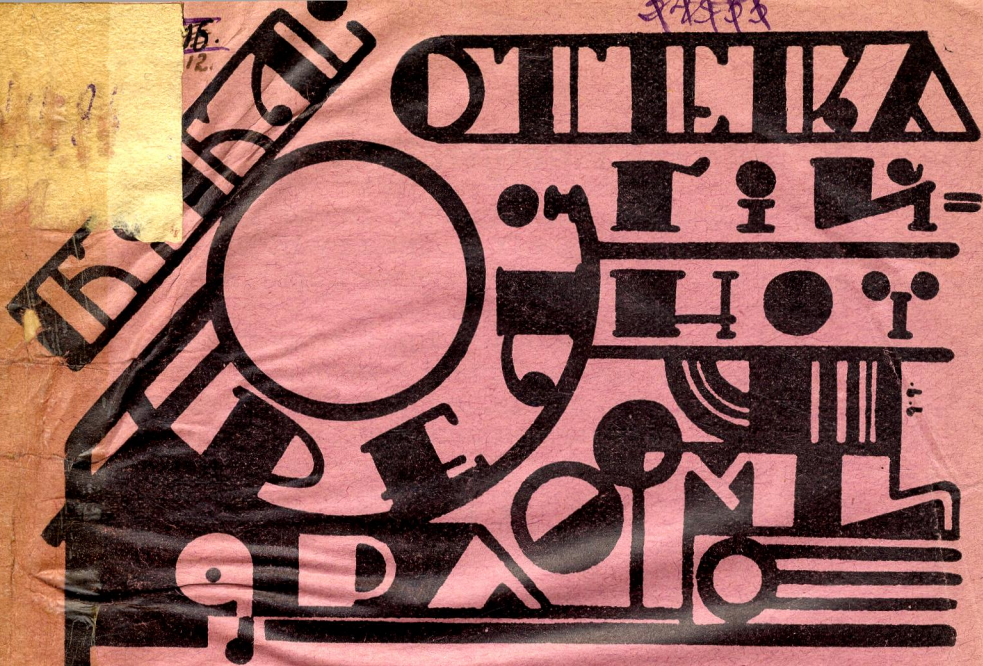
НА МАНІВЦЯХ

15.
12.

778938

ОТНІВКА

НА МАНІВЦЯХ

ДРАМА НА IV ДІЇ

149

86

Прочитайте!

»Бібліотека Рел. Драми«, що існує вже вчора, в двох літ при В-тві ОО. Василян у Жовкві добуває щораз то кращий розголос і зрозуміння по всьому краї!

Пишемо це на основі приватних листів, що їх шлють до нас, як теж і з цього, що заєдно розкупувають ті драми, що їх друкуємо. Не дивне нам це, бо хоча приходилось нам поборювати великі труднощі матеріальні, головнож моральні, ми були свідомі, що добірне й здорове зерно займеться життям, зацвіте, принесе овоч, та й привабить руку, щоб його зірвала!

Ми були свідомі завжди, що наша сцена це тепле огнище, що при ньому прояснюється, ogrівається й запалюється теперішнє укр. духове життя сіл і міст! Тому кінечним ми вважали, щоб на цьому огнищі не горів трійливий газ зла й не зачаджував укр. душ, не заціплював у їх нутро пропащої чахотки, не вбивав морально!

Ми були свідомі завжди, що театр. дошки це проповідниця добра й краси, що має важне виховне завдання в житті народу! Нажаль наша сцена в більшому ступені це руїнник душ! Доказом цього ці маси пес видаваних різними видавництвами, що то зачаджені духом все-світнього ліберального вулькану, забавляють свідомо, чи не свідомо моральні засади в драматичному мистецтві! Це не виключно наш власний погляд, це думка кожного здорово думаючого українця — католика!

Ми були свідомі завжди й це пропагуємо, згідно з висказом теперішнього св. Вітця Папи Пія XI., що театральні вистави повинні спрямовувати суспільність до добра. Колиж цього

34555
06
70
БІБЛІОТЕКА РЕЛІГІЙНОЇ ДРАМИ ч. 16

Я. КОСОВСЬКИЙ

НА МАНІВЦЯХ

4486 Най. лав. обл.
16(16)-1941 р
ДРАМА НА 4 ДІЇ

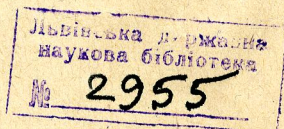
ср 57/19

~~0409/102~~
Львів. Бібліотека
АН. УРСР

ВИДАВНИЦТВО ЧИНА СВ. ВАСИЛІЯ В. У ЖОВКВІ — КНИЖКА 212

442 (2-54) 5-662

344т.

ОСОБИ:

Сидір Голуб, старий селянин, 60 літ.

Настя, його жінка, 50 літ.

Григорій, побережник, літ около 60.

Галя, його дочка, дівчина 20 літ.

Степан, син 24 роки.

Подорожний, селянин ізза Збруча.

Дмитро, парубок, 24 роки.

Параска, наймичка в Голубів, пізніше жінка Дмитра, 20 літ.

Дівчина, приятелька Параски літ 20.

Сташко, } сільські бродяги - парубки, по 25 літ.
Іван, }

Два робітники в Аргентині, 25 літ.

13 осіб

ДІЯ I

(Зправа видніє густий ліс. На краю ліса хата Григорія. На ліво за левадою видніє село. Попід ліс веде до села дорога).

ЯВА 1

Галя (сидить на колоді біля воріт. Святочно вбрана. Перебирає квіти, яких повно на землі й на колінах). Які гарні! Здається ніде таких нема, як у нашому лісі. Наче говорять! А отсі немов заплакані. (Гладить рукою китицю фіялок). Як весело жити ось тут під лісом. Спокійно, так тут гарно. А як зацвіте боз і рожа, здається вінком опоясав хтось нашу хатину. Та тільки мати не діждалися в своїй хаті жити. Тинялися з татом по чужих... Тільки жити було в своїй, купленій хаті, та забрав Бог до себе... (хвилю задумалася. Зі села чути церковний дзвін. Вона хреститься). На вечірню дзвонять. Коби так тато з ліса повернули, пішлиб у село, до церкви. Квіток свіжих занеслаб... А правда Степан... Щось рано говорити хотів зо мною, та я не хотіла. Ох, Степан!.. Чогось мені тривожно робиться, що скоро ми побратись маємо... І чогож? А тільки він від якогось часу так ніби змінився. До церкви не ходить, до читальні не загляне, а все з тим Стапком-пройдисвітом водиться. Ой, не добре щось мені віщує та зміна.

ЯВА 2

Подорожний в обірваній одежі, босий. Заросле обличчя. На голові російський кашкет. Водить блудно очима.

Говорить до себе, не бачить Галі, яка перелякана дивиться на нього). Дзвони дзвонять! А в лісі тихо... І всюди тихо. Не чути стонів, ні прокляття. Колись і там за Збручем у придніпрянській Україні дзвонили дзвони... Сьогодні голос їх замовк забрали серця й нічим дзвонити... А я... а я, що слугам пекла й катам червоної Росії не дав сердець із дзвонів брати, караюсь тут у чужім краю. А діти, жінка? Де вони? Діти втопились у хвилях Збруча... А жінка з кулею пішла на дно! Тільки я річку переплив, та горе взяв з тамтого боку.

О, горе тим краям, де большевизм червоні крила розвинув... Там кров, вогні, руїна, жах... Там смерть... жорстока смерть! (Підносить руки до неба). О, Боже, Боже наш святий! Захорони хоч землю ту, Галичину від большевицького прокляття... Бо як ще тут червоний кат заволодіє, то згинем всі — пропаде Україна... (Дивиться здивовано на хату лісного)

Що це? Цю хату добре знаю. Живе тут побережник уже від літ з дочкою... Це добрі люди, зайду до них. (Галя, що весь час три-вожно гляділа на подорожнього, встає з колоди).

Галя: Ви здається, вже були в нас, чоловіче?

Подорожний: (Стрепенувся). У вас? Я всюди був і горе розносив. Велике горе... А ти побережника дочка? І ти плакала тоді над моїм горем... Добра дитина! І в мене були діти... Діти, діти!.. Де ви?

Галя: Ви, мабуть голодні? Я піду вам принесу лещо зісти. А далі й тато надійдуть. (Хоче йти).

Подорожний: (Оглядається зо страхом, прикладає палець до уст). Стрівай, не йди! А хто там в хаті? Не зловить?

Галя: В хаті нема нікого. Чого вам тут боятися? Виж були вже в нас?

Подорожний: Колись до мене вояк був зайшов. Зима була. А він прийшов тифозний під вікно. Прийміть Христа ради, просив... Та я не приймив. А він у ночі під порогом замерз. Такий молодий, в австрійській шинелі... І він тепер у купі зо мною ходить... Іду я лісом, а він з купців голову покаже... І все сумний, такий, як я...

Галя: Багато їх так загинуло! І брат мій там також лишився. І доси вістки не має...

Подорожний: Так! Нераз, коли переходив я попри кладбище, де їх могили, просив у них прощення. Та могилки все німіли... І хрести дерев'яні хтось позабирав.

Галя: А де ви перебували за той час, як від нас були відойшли?

Подорожний: У лісі був. Часом у село заходив. Та тільки ніччю... Там у селі люди... А я так боюся їх...

Галя: Та чогож вам їх боятися. Вониж вам нічого злого не зроблять. Можеб стали в якого господаря на роботу?

Подорожний: Егеж, коли в них діти, жінка, хазайство... І в мене те все було... (Закриває руками очі). Діти, діти мої! Можеб ви хоч були жили!..

Галя: Успокойтеся! Не думайте про них! Помоліться за них. Щож зробити?.. Хтож може це все звернути?

Подорожний: Та щож я без них? Як без них жити? І день, як ніч. Всюди сумно, всюди темно... В селі був я, там люди весело живуть. Я втік від них. Деж мій спокій?..

Галя: Зчасом забудете своє горе...

Подорожний: Та щож я без них?... Деж мій спокій?...

Галя: О, бідні ви! То вам большевики накоїли стільки лиха?

Подорожний: Так дитино! Мені й всім людям на Україні. Мабуть ти цього вже не тямипш

— малою була... Та може хоч з книжок це знаєш, що мали ми свою державу, рідне військо й гетьмана. Та кат червоний із півночі добро нам рідне знищив... Казав, що несе він нам волю — й землі до схочу дасть селянам... І люд нещасний пішов за ним, послухав тих зрадливих слів — прогнав гетьмана й так державу зруйнував...

Галя: О, Боже, народ своїми ж власними руками державу власну зруйнував?

Подорожний: Так дитино!

Галя: А потім що сталося?

Подорожний: А потім? Потім на широкій Україні зродилось пекло. Большевики тяжко карали люд, убивали священників, церкви в стайні перемінили, селянам землю всю забрали...

Галя: (Перебиває). Селянам землю всю забрали... Таж вони казали, що селянам землі дадуть до схочу.

Подорожний: Ех! Вони тільки так казали, щоб люд до себе притягнути.

Галя: А люди? Що з ними сталося?

Подорожний: Люди? Одні від голоду померли, одні від куль, а ті, що осталися — пішли за наймитів червоним катом.

Галя: О, Боже, яке лихо!..

Подорожний: Так дитино! Молися Богу, щоб землю галицьку від того горя хоронив!

ЯВА 3

(Входить Григорій)

Галя: А ось і тато!

Григорій: (З рушницею через плече) Спізнився Галю! (Побачив подорожнього). А ось і гості в нас! Давний знайомий. Здоров, чоловіче! Ти знов у тих сторонах?

Подорожний: Егеж, зайшов до вас. Хоч тяжко на чуже щастя дивитися.

Григорій: Ну, щож, голодний мабуть? Піди-но, Галю, в хату, бо і я зголоднів. (Галя пішла в хату). А ти не послухав мене? Не ходив у село?

Подорожний: Ходив, бував, та ніде не розвію свого горя. Ходив над воду, та ріка німа не верне мені щастя...

Григорій: Покинувби ти, чоловіче, свій жаль. Він знівечить тебе, до добра не доведе. Згодімся з волею доброго Бога! І я поховав свою жінку і син на війні згинув. Ну щож, чи нам до віку жити?

Галя: (Виходить із хати). Я вже прилагодила, тату. Як зісте, попрячете. А я побіжу в село. (Збирає квіти).

Григорій: А не барися, доню, довго!

Галя: Я верну скоро. (Пішла).

Григорій: І ми ходімо в хату! (Пішли).

ЯВА 4

(За хвилю вертає Галя зо Степаном)

Галя: Яж казала татові, що йду на вечірню.

Степан: Ти тільки молиласяб! Гляди, черницею станеш.

Галя: І чогож ти, Степане, тепер такий став? І до церкви мені не йти, ні до читальні, ні до подруг... Якжеж? Хіба тільки з тобою пересиджувати?

Степан: Хібаж ти не любиш мене? Сядьмо, я тобі дещо розкажу. У нас у селі незабаром нове товариство повстане. Таке товариство, що нічим проти нього й читальня й церква... Те все, що досі було, старе як цвиль. Ми виховаємо нове покоління, новий збудуємо закон. Не буде ні бідних, ні багатих. Ніхто не буде невидимим страхам поклонятися!

Галя: (Сміється). Ну, бачу, що ти з глузду зїхав, Степане. Колиб не ясна днина, думалаб, що ти зо сну плетеш, незнати що.

Степан: Незадовго той сон правдою стане. Прокинеться голодний, працюючий народ. З часом і ти се зрозумієш. З мене мої товариші сміються, що я беру за жінку дівчину з іншими поглядами. Тому ти, Галю, покинь з читальні книжки брати! Я тобі приноситиму інакші, з них довідаєшся правди. Пізнаєш, що все те облуда, брехня, про що ти досі читала. Я хочу, щоб ти переродилася. Дивися на мене! Я теж давніше любив це все, захоплювався тим. Сама знаєш добре. Та все те був мій нерозум. Тепер я прозрів. Нас мало ще в селі, але з часом ціле село повстане. А найгірше це мені спокою не дає, що мені з тобою треба буде в церкві шлюб брати!

Галя: Давно я помітила, Степане, що ти на інакшу дорогу вступив. Перед ніким я нічого про це не говорила й тебе досі про це не питала. Та скажу тобі, що коли ти так говориш і робитимеш, не бачити тобі мене ніколи з тобою.

Степан: Таж ти любила й любиш мене! Яж по-сватав тебе!

Галя: Посивію, а з таким безбожником, як ти, під вінець не стану .. А тато?! Вони, як дізнаються, то собаками тебе з ліса гонитимуть.

Степан: Чогож ти серце? Невже ж я для тебе такий ненависний?

Галя: Коли ти відрікаєшся віри батьків і народу свого, тож й я тебе відречуся..!

Степан: Народу — ні! А на те, щоб кожній людині краще в світі жити було. Що тобі з того, що ти у вишиваній сорочці, Українкою зовеш себе, батько твій у пана служить усе своє життя..! —

Галя: У пана служить, кажеш. А як прийдуть ті большевики, то кому тоді служитиме мій батько? Жидам пейсатим і ненаситним мо-

скалям. Я знаю... Я говорила з одним ізза Збруча й він оповідав мені про те пекло, що його зготовили большевили в Україні...

Степан: Пекло? Яке пекло?

Гая: Хіба ти не знаєш? Одних большевики постріляли, одні з голоду повмірали, а тим, що остались, забрали землю й зробили їх своїми наймитами. І тепер ти братаєшся з таким Сташком-приблудою й Іваном-дурисвітом і тут у нас хочете таке пекло заводити?

Степан: Гаялю! Це все неправда.

Гая: Неправда? То ти хочеш, щоб я більше вірила тим дурисвітам, що тебе обдурили ніж чоловікові, що на власні очі бачив це горе, що його большевики принесли Україні?

Степан: А я тобі кажу, що ти ще будеш інакше думати.

Гая: Ні, ні, ніколи! Ти думав, що я бідніша і мушу слухати тебе, бо ти багатський син... Я любила тебе... Ти знаєш, як любила я свого брата, що десь на Україні голову поклав. А він проклявби мене з того світу, за це, що я відцуралася того, що він так любив. Коли ти незмінишся, шукай собі другої! Може багатшу, може біднішу, і таку, щоб не ставала з тобою під вінець у церкві, а в горбатого Сруля чи де інакше.

Степан: Яж не кажу. У нас іще так не можна.

Гая: Не можна, а ти вже хотівби так.

Степан: А якже то по твоєму я мавби жити? Не так воно зле, як ти думаєш та говориш! Тобі ті книжки так голову забили... Ти покинй їх, а я тобі інші дам.

Гая: Не книжки, але серце мені каже...

Степан: Яж думав, що мені легше тебе умовити прийдеться... Я й прийшов оце сюди, щоб сказати тобі, що ми, партійні товариші, не

маємо хати на сходини. Часом із других сіл поприходять, а в селі якось нам зле. — У вас, у лісі булоби добре... — Батько твої виходять на цілий день у ліс...

Галя: Егеж, найшли церковцю... Ані не думай! Наша хата — ворогом Церкви і Народу? О, ні!...

Степан: Нічого сьогодні я з тобою не договорюся.

Галя: Ні нині, ні ніколи! І більше не приходи! А як прийдеш, то хіба з тим, щоб сказати, що ти знову той Степан, що був колись.

Степан: (встає). Це твоє останнє слово, Галю? —

Галя: (встала, піднесла гордо голову). Останнє! А як жалітиму, то за давним Степаном!

Степан: Прощай! Ти ще...

Галя: Ніколи! Не стану жінкою зрадника віри й народу! (Степан пішов).

ЯВА 5

Галя: (дивиться довго йому в слід). О, Боже, що це діється на світі? Криваві большевики в пекло замінили колись молоком і медом текучі поля України. Ще тільки невеликий шмат землі є вільний від тих наймитів пекла. А діти тої землі... Що вони роблять? Чи приготівляються, щоб колись піти й увільнити з большевицьких пут нещасних братів знад Дніпра? Ні! Багато з них хоче це пекло й тут завести. Ох, якби я так мала силу!.. Але вже знаю, що зроблю — молитись буду, аж добрий Бог просвітить розум Степана й заверне його й декотру молодь галицької землі з тої небезпечної дороги

ЯВА 6

(Виходить із хати Григорій і Подорожний. Подорожний перебранний у крашу одіж).

Григорій: Ти вже так скоро вернула зі села?

Галя: Я не ходила. Голова чогось болить.

Григорій: Нічого, пройде...

Подорожний: Заходить сонце. Пора мені в дорогу, в ліс. Він німий і я німий.

Григорій: Більше з людьми перебувай. Піди в село!

Подорожний: Колись піду. Спасибі вам! Прощайте! (Пішов у ліс).

Григорій: Бідолаха! Зо страху й горя — розум стратив. Ніде місця не засидить. Вже місяць, як перейшов границю — в лісі перебуває. Нераз я дивився і бачив леговище в кущах. А сеж його пристановище... хата...

Галя: Я так його перелякалася, як вийшов із ліса. Страшний такий. Сам до себе щось, говорить.

Григорій: Кара Господня впала на наш нарід.

Галя: (несміло). Тату... я хотілаб... вам щось важне сказати.

Григорій: Ну, то кажи, чого тобі?

Галя: А ось цей Степан... в комуністи записався.

Григорій: Степан? Що ти? Хто тобі казав? То неправда!.. Степан?! Но, се не може бути!

Галя: Він сам мені казав. (Крізь плач). Він тут мені таке говорив...

Григорій: Чекай не плач... Тут щось... Степан? А ти з ним де стрічалася? —

Галя: Я пустилася в село. Та він завернув мене. Ми отут сиділи, як ви були в хаті.

Григорій: І щож — він хвалився? Тебе обіцяв комуністкою зробити?

Галя: Егеж таточку.

Григорій: А ти що?

Галя: Я правду йому сказала, тату. Що розум і совість мені говорять. Казала, що доки він не верне на добрий шлях, не пара я йому. І він пішов... (ридає й припадає до батькових грудий).

Григорій: Не плач дитино! Коли йому не всмак батьківський хліб, нехай шукає голодного хліба! А ти зробила добре! Я сина післав

на святеє діло й він помер за нього, а тепер мавби приймати в хату зятя, що допче віру і святість народу? — Нехай, не плач! — Коли такий він, чого жаліти?

Галя: Ой тату, таточку!

Григорій: Я теж його любив, доню. Та видно, що він тобі не судився.

Галя: А може він ще зміниться, навернеться?

Григорій: Колиб навернувся! Молодий, правда, чіпається і доброго і злого... Піду я завтра до Сидора, та з ним поговорю... Та в тім ти й сама добре знаєш. Не силував я тебе за нього рушники подати, не силюю й під вінець з ним ставати. А коли бачиш, що він на манівцях, то відчохнися від нього! Не на те викохав я тебе, щоб ти змарнувалася. Тай думаю, що ти не сплямиш нашого бідного. але чесного роду.

Галя: Ніколи, таточку!

Григорій: Добре, доню! Будь спокійна, та молися Богу. Ось вечоріє, лягати треба, щоб рано встати. (йде в хату).

ЯВА 7

(Стемніло, надходить ніч. Зі села чути гуртовий спів: «Гей видно село». У кущах співає соловій).

Галя: (сідає на коподі, та слухає пісні). Співають. Веселі. А до мене нудьга добірається. Степане! Степане! Чуло моє серце, що наша любов так розминеться. О, щоб я дала, щоб ти знову був той Степан, що колись... Такий гарний вечір... Ліс дримає, соловейко ту саму пісню співає, що колись, а ти пішов від мене Степане... Схаменися, мій голубе!.. (Схиляє голову на руки й думає). Мов сон, мов сон усе те було, і він уже не мій... (з ліса чути голос подорожного): Діти, діти! Верни мені, їх клятий враже... верни — и!...

Заслона

ДІЯ II

(Сидорова хата. По сільському багато прибрана. Під стінами лавки, стіл. По стінах рядом образи).

ЯВА 1

(Біля стола сидить Степан, Сташко, Іван й Дмитро, що сидить оподалік. На столі стоїть пляшка з горівкою, чарка, та лежить пачка тютюну).

Іван: (п'яний). Так, Дмитре! Ось наприклад, ми нічого не робимо й ніхто нічого не робить. А воно все є, і хліб і до хліба й задягнутися... Ось такий лад буде... коби скоро...

Дмитро: Ніяк не розумію. Ніхто нічого не робитиме й все буде. А деж воно візьметься? Ось ви біля стола їсте, п'єте, курите, а звідки воно взялося? Якби Степан не потягнув у батька, то не булоб. Добре, що батько гарують, тай воно є й для Степана й для вас. Доброго батька маєш Степане!

Сташко: Та що говориш з таким, непричком, грубоскірим як ти, Дмитре! Ти видиш як різні буржуї висисають кров із бідного хлопця й робітника й кажеш, що такий лад на світі є добрий і тобі навіть на гадку не приходить, щоб його змінити.

Дмитро: Но, но, но!.. Сташку!.. я того не перечу, що деякі, як ти кажеш буржуї, використовують працю робітника, й хлопа... Багато, багато є таких. Бо вони не слухають Церкви, що все пригадує всім слова Ісуса

Христа: люби ближнього свого як себе самого. А ти думаєш, що безбожна комуна поправить тяжку долю робітника? Як рак свисне!

Сташко: Ов? А то чому не поправить?

Дмитро: Ой Сташку, Сташку! Шкода, що ти з міста й маєш себе за такого вченого. Хіба ти не знаєш, що Сталін і його комісарі весело бавляться в царських палатах, добре їдять і пють, а бідні хлопи тяжко працюють і примирають з голоду. Чи ж не чули ви, що по наших лісах блукає якийсь подорожний, утікач із большевії, він з ума зійшов. А до цього його та довела комуна. А кілька таких утікачів! Чогож утікають? Тільки тому, що комуна це панщина для хлопа й робітника. А кілька нашого українського народу вигинуло з голоду, нужди? Це ж має бути рай, що обіцяє комуна? А чомуж там чоловіка за щонебудь як собаку стріляють, або запроторюють до тюрем? То це називається свобода? Чомуж вони поставили пам'ятник зрадникові Юді над Волгою, а нищать Божі храми, замінюють їх на крамниці, кіна? Допчуть і руйнують св. образи ікони Ісуса Христа, Матери Божої, Святих!? Це має бути свобода совісти? Ненавидять святого Бога, священників мучать, а божка зробили собі зо Сталіна й кажуть йому служити, кланятися йому. »Прекрасний« Сталін!«...

О, ви всі, що дались обдурити комуною, схаменіться! Бо будете каятися, та може вже буде пізно. Кається наш український нарід під большевицькою кормигою за Збручем — але важке це покавання, бо коштує його море крови, сліз, гори трупів! — Кається теперішня Іспанія, виривається з кіхтів червоного ката — комуніста, якому так легко завірила й далася обманути, за це тепер еспанський край у руїнах, народ

у крові тоне, брат брата ріже... Так Сташку, так, зрозумій це, й схаменися поки час; — та й всі, що хочете бути комуністами й тим чванитеся!..

Степан: Ні, Дмитре! Тобі неясно в голові. Я тебе на це тут покликав, щоб ти пізнав програму, до нашої партії пристає.

Дмитро: Таж я однаково тут довго не буду. До Аргентини збираюсь їхати як знаєш.

Іван: Ну, якщо так, це ще ліпше. В Аргентині, значить, там і грошики будуть. А ти як партійний, то все в комітет щось приславби. Все, аби не порожні листи слати..

Сташко: Ну, а потім, щоб здирства в селі не було. Дивись, дайминато, не має баба гроша на сіль, а свічку несе до церкви. А нащо воно? Помер хтось, плати попові — дякові, вродився теж, оженився знову плати.

Іван: Прямо здирство! З живого й мертвого!

Дмитро: Чекай, чекай! То ти гадаєш, що священикові за труд не належиться заплата? А з чого він має жити. Ідеш до лікаря платиш, ідеш до адвоката платиш, то на се нічого не горлаєш, бо ти переконаний, що це варта. Лише священик у тебе нагороди негідний. Так, тож то в тебе справедливість?

Іван: То взагалі не треба попів й церкви. З церкви можнаб театр зробити, а я буду за »артисту« я був у Расеї і там таке бачив. Се поступово!

Дмитро: Ти Іване вважай, що говориш, бо як почують хлопці з села, то добре тобі чуба зачешуть!

Іван: Що, ваші вишиванці читальники? — О-о-о, я їх всіх так, о-о-о (стискає кулаки).

Сташко: От не видів кожемяки!.. Но, но, но!..

Іван: Пощо церкви? Шлюб можна буде взять в комісаря. — В кожному селі буде такий.

Дмитро: А як комісарем буде жид?

Іван: Ну, так щож жид? Якаж різниця? Ми безконфесійні!

Дмитро: А як чорт буде?

Сташко: Аби партійний.

Дмитро: Ха! ха! ха! Ото »комуніст» червоний...
Всюди підеш — тільки не до церкви. Га?
Всіх слухатимеш; тільки не Бога, що? (Під час розмови сміються, пють і курять).

Степан: (глянув у вікно). Ну, братчики, пора розходитись! З поля надідуть. Погано може наше засідання скінчитись.

Дмитро: То виходить, Степане, що твої старі ще не партійні? Не признають нового ладу? Ну, ну братчики! Не хотів я між вас іти, та Степан потягнув. Шкода мені його було. Колись добрі товариші були... ще як читальню ставили. Минулося...

Степан: Що там читальня, вона буржуазна.

Дмитро: Яка буржуазна? Хібаж ми що горнемося до неї, то буржуї?..

Степан: Як має бути така, то краще щоб ніякої не було. Все там про козаків та про стрільців.

Дмитро: А нічого про комуну, га? От так по твому скинутиб портрет Шевченка, повісити якогось жида, та дивитися на нього? Ото рай!

Іван: Та що ти з ним зробиш, як він вузьколобий... Роби йому добре!..

Дмитро: Ну, ну, братці, робіть кому другому таке добро, а мені його не треба. Я хоч і бідний, та Богу дякувати здоровий. Хто не лінивий, та на чуже не ласий, той у світі не згине. (Встає). Ну, я піду. І так часу не мав, та цікавий був, чого то Степан кличе. Бувайте здорові! (Пішов).

ЯВА 2

Сташко: І що ти з таким, голомузом зробиш? Ти клади йому лопатою до голови... А є там ще що? (Бере пляшку й пє).

Іван: А як там у тебе, Степане, з весілям? Скоро дружбити будемо.

Степан: О погано, братці! Галя погнівалася...

Іан: Що, другого вже любить?

Степан: Ні! Не хоче, каже, з комуністом до шлюбу ставати.

Іван: От брат! Жертва за партійність. Дурна гуска!

Степан: Шкода такої дівчини. Завзята!

Іван: Бо ти дурак! Мене до неї треба було дати! Го, го! Я з такими вмію!

Степан: Та цур тобі! Ти динамітом її не зрушивби, а не то словом, просьбою...

Сташко: І щож ти тепер думаєш? Як буде?

Степан: Як не оженися то піду в світ. До Аргентини поїду.

Іван: Малодець! От, коби так у мене гроші я тяж з тобою поїхавби.

Сташко: Як ти поїдеш, то й я за тобою їду!..

Іван: А гроші?

Сташко: Будуть! У мене скоро. Заживемо новим життям, свободним!..

Іван: Воно, бач і тут несогірше, та все між такими заскоружлими як Дмитро, ніяк кінців не зведеш. Там за морем сам робочий народ, за себе постоїть. От, якби я там був у комітеті, там мабуть і комітет гроші получає тай небудь які.

Степан: Ну хлопці! Випорожнити пляшку, підпрятати й гайда в леваду в траву, бо моїх з поля ось ось що вже видно. (Пють і курять. Степан дивиться в вікно).

Сташко: Погано, Степане, що ти ще досі не перетягнув своїх старих на своє копито.

Іван: Вони повинні мудрости в голову набра-

тися. Тиб їм по параграфах програми... Маркса, Леніна, от що. Ось так мовляв, поступово...

Степан: Не бере, братчики рибка... Говорив їм, та годі.

Сташко: Тиж повинен обовязково; пропаганда в маси...

Степан: Повинен. А ви Дмитра багато переконали? Каже нам: зрадники нації...

Іван: Воно, бачте, не кожний має однаковий лоб до політики. От ми на таким матеріалі тонко розуміємося, бо ми значить без курсів і »просвіти« мудрість в головах маємо. А другий, так він другими займається, а до такого предмету своїм розумом не досягне ніяк.

Сташко: Авжеж! От хочби й адвокатом бути. Чи хто будь потрапить. А мені то язик сам повертається... говори, говори, навіть і думати не треба. О, якби так мітінг біля церкви скликати, я все село зворушивби, всіх переконавби. Зараз всі в партію посунулиб. Яб гукнув: »Товариші« ітд. А чому?

Іван: Бо воно бач — сильна образованість. Не дивися, мовляв, на те, що ми обдерті, зате таланти великі. Го, го! Мені вистане брошуру в руки, перекинути листки, обміркувати — і я електризую маси. Чешу як буржуазні пссли на вічу. О, я талант! Тремти Європо! Хай живе революція й вожд Сталін!

Сташко: (і другі п'яні). А мені, товариші, минулої ночі сон приснився. І то дивний такий. Десь ішли ми обидва, Іване, через ріку, кладкою, що за левадою. Нараз кладка в половині вломилася й ми попадали в воду.

Іван: І як? потопилися?

Сташко: Не знаю, бо я зараз збудився. Та так у сні перелякався, що аж зіпрів. А вода була як кров червона.

Іван: То поважний і недобрий сон. А як у воді, по голову, чи тільки по коліна.

Сташко: Та таки з головою. Брр... Аж страшно...

Іван: О, дійсно то не добрий сон. У мене був колись сонник... Цікаво, що скаже... Погляну!

ЯВА 3

Параска: (входить). О, о, о! Кілько в хаті диму, як у кузні.

Іван: (розвернувся на лаві, одна нога на столі). А, а! Товаришка Параска тут! Витаємо, витаємо, по всім правилам високої образованости.

Параска: (сердита). Пострівай! Зараз вам буде й правило й образованість, най тільки господарі з поля надідуть! З хати коршму зробили! Тьфу! Дикуні!

Степан: А вже збираються їхати? Ти з ними була?

Параска: Що?! Я їх покинула ще в полі. Вони там ще дополюють. Мені казали йти корову доїти. (Хоче прятати за стола).

Іван: О, ти до нас не лізь! Нельзя! Бо в нас тепер урядово! Тут «чрезвичайка» і... рахувати «Совет рабочих»...

Параска: (сердито). Ах, ти советнику латаний! Я тобі зараз як засвічу, той до завтра не отямиться! Степане, хоч ти опам'ятайся!

Іван: (ловить її за руку). Ах, ти моя голубко! Яж тебе так дуже люблю! (Приймає її, хоче встати та не може).

Сташко: От то дівка! Як рожка! Чомуж не червона...

Іван: Справді, Парасочко, щоби ти знала!.. (Тягне її до себе).

Параска: Іди ти, п'янице! (Виривається). Тьфу! П'яниці! (Тріснула дверми й вийшла).

ЯВА 4

(Всі три регочуться).

Іван: О, крепка в вас наймичка, Степане!

Степан: Йі Дмитро так муштрує вчить порядків. Ну, товариші, пора нам розходитись.

Іван: Ну, що ти нас зо своєї хати виганяєш? Щей товаришами звеш?!

Степан: Та я не то, але як приїдуть батько...

Іван: Так то ти до них по партійному: Товариш тату, товаришу мамо, від нині у нас в імя ревлюції... Ех, яби їм наговорив..!

Степан: (що хвилі глядить у вікно). Добре вам говорити! А я в страху.

Сташко: Егеж, ти повинен з нами якось інакше. Ось образи в тебе в хаті!.. Чому ти їх не познімаєш? Страх не люблю... То контр-революція...

Іван: Я також не можу на них дивитися... Ось я зараз їх на червоно перехресцу!.. (Підводиться, але не може встати).

Степан: Дайте спокій! Колись інакше... Нехай ще трохи...

Іван: Чого інакше? По дурному!.. Ех, брат дуррак!.. (Встає й лізе на стіл, тримаючися стіни. Пляшки падають). Ось у мене раз-два забобон... (Чіпляється образа, хоче скинути, та сам хитається й паде). Здорово держитись!.. Егеж, чудо...

ЯВА 5

(На порозі стоїть Настя зі сапою в руці. Іван побачивши її захитався й впав на землю. Сташко встав, вибалушив очі, стоїть, як вкопаний, Степан звів голову).

Настя: (лає). Ах, Мати Божа! То що в моїй хаті робиться? Горальня чиста! А лайдаки! То в будний день, люди на сонці печуться-працюють, а ви в моїй хаті п'ятику завели? Степане, що ти робиш зі собою й з нами

старими? Хочеш нас живцем до гробу загнати?

Іван: (лежить під столом). Та ми, дядино... тее... тамтее по партій... по товариськи... до нього... для добра трудящих мас...

Настя: Товариство?! Забирайся мені з хати зараз лайдаку, один з другим! (Замахується сапою на Сташка, той біжить до дверей... Іван лізе рачки скоро зпід стола до дверей, падає на нього. Степан біжить за ними. Всі три стовпилися в дверях).

Настя: (бе котрого попаде). А отсе вам, п'янюги, щоб знали, як з хати корчму робити, та по образах дертися!

Іван: (до Сташка). Ох, сон, ніколи не збреше!

(Всі три втікають)

ЯВА 6

Настя: (Кидає сапу до сіней попрятує в хаті). Ось як хату занечистили! І що тому Степанові сталося? Дитина була добра, аж як тих обідранців у село принесло, знюхався з ними й тільки його роботи, що з ними пити та гуляти... І що тут робити? Вже й перед людьми соромно... От біда! Думала, ожениється, то й може з голови те товариство вилетить. А тут, ще й Сидір тепер ані словом не обізветься до нього. Таж він повиненби його трохи картати, всеж він батько! Трохи даліше страшно буде, треба буде де з хати тікати, бо синочок готов зо своїми товаришами все обчистити. От товариство!

Параска: (Під вікном). Дядино! Де ту хопту з воза скинути? Під стайню?

Настя: Занеси за хату в садок! Там холод. (Почасі). І чому та Параска їх не перестерігла, щоб забиралися з хати? Мусіла старому розказати, що вони тут виробляли, а він сердега ще гірше згорбиться. Що день, то

гірше журиться. (Замітає). Поналивали, понакидали сміття!..

ЯВА 7

Сидір: (Входить). Вже по гостях?

Настя: А щоб вони в дебрах гостили! Диви, який порядок синочок заводить!

Сидір: (сідає). Гай, гай! Сину мій, сину! Степане!

Настя: І куди він поволікся з ними?

Сидір: А кудижби як не за садок над річку, або до шинку до міста? Куди їм інша дорога? Ой не добре се скінчиться, недобре!

Настя: Тиб ще йому говорив, Сидоре! Може він отямиться. Та до чого він доведе себе й нас? Таж як чужій дитині нині світ вязати?

Сидір: Ти думаєш, що Григорій схоче його тепер зятем? Чи дівчина його схоче? Ти знаєш які вони чесні!

Настя: Щоб ми були його вженили до мясниць. Він ще тоді не розволочився був так, як тепер. А нині...

Сидір: Пропало. Кажеш, Насте, чому я не говорю йому? Кільки ж йому ще говорити? Чи битися з ним? Та він вже не хлопя. Нехай гуляє, нехай пробує, чи батьківське слово йому вороже. Колись біда навчить його. Добре, що він показався ще перед записом. Не дам ані клаптика йому — звироднілому синові. Нехай іде, шукає того хліба, який тепер марнує! Ось тепер придивився, що у коморі, знов одного мішка з пшеницею бракує, та від нині його нога на моє обістя не приступить!

Настя: (плаче).

Сидір: А ти не плач! У нас є другий син. Прийде з війська, вженемо. Тамтой добра дитина. Все йому запишу, а Степан хай іде там, де Бога нема! Мені шкода тільки Григорія та Галі. Вони любили його дуже, та

тепер певне відчахнуться від нього. І до Галі люди трапляться та вона бідна на Степана ждала.

Настя: Нам гірше горе як їм. Для нас він рідний Дитина наша...

Сидір: Казала мені Параска, що він до Аргентини хоче їхати. Хай їде. При людях дам йому гроші на дорогу і най з моїх очей забирається. Хай не чорніє мені світ через нього. За моїми очима хай робить що знає. Побачимо, до чого він дійде своїм гулянням. Йому комуни треба! Газети жидівські смакують?! Хай Сталін його нагодує...

Я ВА 8

(Входить Параска)

Настя: Вже подоїла?

Параска: Так. Молоко позливала й поставила в коморі.

Настя: Добре.

Параска: Чи мені зараз знову йти в поле?

Настя: Вперед пополуднюємо.

Сидір: В поле підеш перед вечором. Там малий кавальчик, дополеш скоро. Бери там собі що шити, або вишивай.

Параска: (Несміло). Дякую... дякую... Я хотіла... вам щось сказати.

Сидір: Ну, то й кажи! Певне жениха найшла.

Параска: (Соромлячись). Ні, не те. По Зелених Святах буде два роки, як я в вас служити стала. Я хочу від вас відійти.

Настя: Відійти?

Сидір: Чогож ти від нас? Зле тобі, чи як?

Параска: Ні, ви для мене, як батьки рідні.

Сидір: Ну а щож? Ми думали, що ти будеш у нас, аж доки тобі щось не трапиться; весілля булиб справили.

Параска: Спасибі вам. Я знаю що ви мені ща-

стя бажаєте... Дмитро їде до Аргентини.

Сидір: Ну то щож? Поїде, заробить гроші, тай приїде.

Параска: Він хоче щоб я з ним їхала.

Сидір: А, а, а! З Дмитром! Чому ж ти нам не сказала, що в тебе Дмитро на приміті? Ну та деж ти гроша візьмеш на дорогу?

Параска: Трохи буде тих, що в вас заслужила, а решту казав Дмитро, що дістане.

Сидір: Га, щож дитино? Спиняти тебе не будемо. Ти дівчина добра, працьовита й Дмитро не з лінивих. Може там за морем доробитися. Боже вам помагай! А решту гроша, що тобі бракне на дорогу, я доложу. Мали тобі весілля справляти, так однаково.

Параска: О дядьку, дядино! Яке добре в вас серце! (Цілує обоїх у руку). Як зароблю то вам пришлю.

Сидір: Добре, доню, добре! Об тім турбуватися не будемо. Ти варта в нас. Та тільки добра будь, шануйся як досі. Ти сирота, не дай себе на манівці звести.

Настя: (Плаче). І ти нас кидаєш і Степан.

Сидір: (Спер голову на руку). У мене нема двох синів... Степан не нащ... Нехай їде манівцями, коли кидає батьківський дім і рідну землю...

З а с л о н а

ДІЯ ІІІ

ВІДСЛОНА І

(Дикий аргентинський степ. На переді сцени шатро. Біля нього лежить джаган і шуфлі. В шатрі висить засвічений ліхтар. Ніч.

Під шатром сидять і лежать робітники. Між ними Степан, Сташко й Дмитро).

1 робітник: (Читав при ліхтарі листа й держить його в руках). Ну, Іван, так як Іван!

Степан: Доборовся.

2 робітник: (Що дрімав у куті). Що там з Іваном?.. Я нічо не чув...

1 робітник: Ось помер у шпиталі на заразливу хворобу. Гей та хвороба косить молодих!

Дмитро: А до того пив добре. Я знав, що він колись докотиться до краю. Ну, Степане! Помер твій товариш, по комітеті й партії...

Сташко: Помер, тай помер. Нічого глузувати.

Дмитро: Ну, ну! Побачиш кудю ти зайдеш. Ти з того самого гнізда птиця.

Сташко: Ти! (Зривається з п'ястком до Дмитра). Ти будеш мені... Тут не в старім краю.

1 і 2 робітник: (Розривають їх). Що ви? В ночі бучу зчинили!

Сташко: (Сплюває, відступає й лягає). Нехай не дроздить! Який святий! Думає, так як дома собаки зі мною дразнитись! Я з тобою тут поражуюся!

1 робітник: Ну й дураки з вас! Разом робите, їсте, спите й давай тут битися! Чорт зна, що почали! Стидайтеся, виж з одного села!

Сташко: Я йому ще покажу!

Дмитро: А Бог з тобою чоловіче! (Виходить під шатро, скидає кашкет і мовить молитву).

Сташко: О, бач, який святий! Маюхис править,

3 робітник: З чобітьми в небо влізти хоче.

Степан: Не смійтеся з нього! Він ще тут на попа висвятиться! (Регочуться).

1 робітник: Що ви навязалися до нього? Хай молиться. Хіба вам це що шкодить?!

2 робітник: Ет, пора вже йому раз розум мати.

Сташко: А я не знаю, чи й коли молився хоч раз на світі. То буржуйська видумка...

Степан: І я давно вже розмовляв з богами.

1 робітник: Ну, і маємо чим похвалитися!

2 робітник: І ти також із Дмитром у святці записатися хочеш?

1 робітник: Нехай й так, а тобі що? Мовчи!

Дмитро: (Помолився лягає під шатром спати, теж саме 1 робітник). Не споріть, а лягайте спати! Північ скоро буде... (Деякі лягають спати. Сташко Степан і 2 робітник сідає в шатрі грати карти).

Сташко: Що там спати? Хай спить, кому спиться! А ми в карти заграймо. Так Степане?

Степан: Авжеж!

Сташко: А ще хто з нами?

2 робітник: І я... я... (Грають в шатрі, між ними гамір, сварки).

Дмитро: (Лежить, по хвилі до себе). Не дадуть заснути! За шатром лоскоти, а в шатрі гамір. А ніч така зоряна, гарна! І в нас там такі ночі, та ні, там чарівніші!.. Ех, побути мені ще два роки, доробитись більше гроша, та домів з жінкою. Вона у фабриці заробить трохи й вертаємо домів, на рідну землю. Батьки радітимуть, що ми обоє побралися. (Коло карт зчинився крик).

Сташко: Не руш! (Наставляє руку, де лежать гроші). Ти ту карту підкинув!

Степан: Брещеш! Не підкидав! Ти сам її з рук випустив. Гроші всі мої! (Друться над грішми).

Сташко: (Витягає за пазухи довгого ножа й грозить Степанові). Ось бач, понюхай! Навчу, як у карти грати!

2 ротітник: Ти Сташку, дармо грозити Степанові! Не ти виграв, а він. Я сам бачив, що та карта була в тебе, а ти її навмисне із рук випустив...

Степан: (Згортає гроші). Ти вперед грати навчися, а потім до компанії приступай! (Грають далі).

Дмитро: (до себе) І як мені з тими харцизами разом жити? Що хвиля проклони, лайка погана й п'ятика! Мушу від них відв'язатися, бо вже остогидло. Навіть поганин, у щось вірить а ті гірш худоби. Ще кому як кому, але Степанові... Забаглося волі, за батьківськими очима... Ой, побачу я, чи довго ще будеш ти в карти грати! Добре, що батько дав на дорогу більше гроша! Тепер останнім вже розкидає, а сам, чи заробить, побачимо...

Сташко: Прокляте щастя! Ніяк не везе.

2 робітник: За те Степанові йде карта.

Сташко: Йому все так. Пересядьмося! (Пересідають. При картах далі вигуки).

Дмитро: Не дадуть заснути! От так що ночі. Наробився днем біля насипу, а тут і вночі не спочинеш. Щоби я знав, що там у тій фабриці, де моя Параска робить, найду роботу, заразби покинув ту голоту.

1 робітник: (Що спав пробудився). Гей, а то що з вами. Завзялися на нас, чи що? Та киньте вже ті бісові карти, та гасіть світло! Спати не даєте! Хоч повикидай вас...

Степан: (Дивиться в карти). Чи хто тебе тримає? Степ широкий дебудь можна відпочити.

1 робітник: Побачимо що завтра буде з »акор-тівкою«. Знов скажете: »Поможіть братчики«. А чорта лисого, чи хоч один штих копну за тебе. Хоч здихай!

Сташко: Попробуєш! Як не послухаєш то за ноги та й в канал, аж засвище за тобою.

1 робітник: Ти дивися, щоб інженір завтра з роботи тебе не нагнав!

Сташко: Ов! Хібаж у мене нема ножа? Не таких козаків, бачив.

1 робітник: Егеж, говорила небіжка! Кидайте карти! (Засипляє).

Дмитро: Ну, та отсей так до всього здатний. Він і ріднього батька зарізавби, не то що! Який був дома, такий і тут. Ніяк не зміркую, де він на дорогу гроша взяв... Певне обікрав когось, бо дві неділі не було дома, як мав їхати. (По хвилі). Ну, все одне, а я таки звідсі заберуся. (Встає і дивиться на небо). Скоро місяць зійде. Якраз добра пора. (Звиває плащ і накривало в тлунок). Піду здовж шляхом, де луну над містом видно. (Йде в шатро й бере наплечник).

Сташко: О, Дмитро вже до роботи збирається. Чекай, ще машина з майстрами не приїхала.

2 робітник: Е, він так на випередки. Хоче показати, що до роботи щирий.

Дмитро: Під голову підложу, за низько. (Бере наплечник, кидає у нього клунок). Підожду хвилю, щоб не догадалися!..

2 робітник: Ну, братчики, справді кидаймо! І мені спати хочеться.

Сташко: Чекай, ще раз! Як, я нічого не відіграю? Се неможливо!

Дмитро: (Виходить з наплечником, до себе) Ну, працювайте! Дай Боже, щоб з вами більше не робити. Іду шукати нового місця!

Ява 2.

2 робітник: Ну, а ви як хочете, я таки лягаю спати. Тамтої ночі не спав.

Степан: Та й я думаю вже лягати. (ніби засипляє).

Сташко: То я колись своє вже другим разом відограю, (засипляє).

Степан: (Виходить зі шатра) Десь північ саме! А дома день!.. Гей, що там чувати дома? Чи батько вже перегнівалися на мене? Та я не потребую їх доброти, ні маєтку. Дам собі раду без них... Василя оженили... А що там Галя? Чи віддалася вже? Чи замерла вже пам'ять про мене? Е, нехай! Тут то рай! Нема кому за мною слідкувати, як за дитиною. (Йде в шатро. Лягає на виднім місці. Всі засипляють).

Сташко: (По хвилі ворохнувся, підвів голову) Вже по півночі... (Встає й дивиться на сплячих) Всі сплять!.. О, будь проклята та хвиля, що в ній задумав я сюди їхати за море!.. Тяжка робота, щодня, нічим прожитися. В старім краю, нераз за день більше сплював, як тут за місяць зароблю. І в кого тут візьмеш? (думає) У Степана є ще гроші! Якби так їх вирвати, та в місто втікти! Там погулявби! У нього ще з дому гроші лишилися. А щож голодний ситому не товариш... (Надслухує чи всі сплять) Тепер найкраще. Заки пробудиться, я вже далеко втічу.. (Зближається до Степана та слухає, чи спить. Лівою рукою витягає ножа за пазухи та тримає його за спиною. Другою рукою шукає по кишенях Степана) Є! Давай їх сюди! По партійному, як казав Іван!

Степан: (збудився, ловить його за руку) Хто то? То ти, Сташку?... Чого?... Гроші!...

Сташко: (бе його ножом у груди) Мовчи!!? (Вириває гроші біжить у степ)

Степан: (скрикнув, схопився за груди) Ой!! Рятуйте! Боже! Гину... Ратунку...

Робітники: (схоплюються) Що сталося?

Степан: Сташко!... Гроші!... (Всі кидаються до Степана)

ЗАСЛОНА II (3 дії)

(Невеличка, гарна кімната. Стіни витапетовані. На стіні висить образ Розп'ятого. На ньому гарні рушники. Біля стола шие з приятелькою Параска вбрана по міщанськи, приятелька теж.)

ЯВА 1.

Приятелька: Чому ще Дмитра нема?

Параска: (До приятельки) Щось довго нема, чогось — не приходить! (Дивиться на годинник) Вже повиненби тут бути.

Приятелька: Добрий чоловік твій Дмитро.

Параска: Боже, дякую Тобі за доброго мужа. Набідилася я малою, як родичі померли, та тепер мов на світ народилася. Заробила з Дмитром трохи гроша та купили отсю хату з огородцем. Спасибі Голубам, що взяли мене в найми! Там я підросла, сили набрала... Тай за море вирядили мене, як рідну дитину. Пішлиж їм, Боже довгого віку! А колись, як заробимо з Дмитром більше гроша, продамо отсю хатину, та й поїдемо в рідний край. Там Дмитрів дядько вже купив нам три морги поля. Боже, аж сниться мені наше поле; як жито на ньому хвилює... Тамтої ночі снилося, що жала я жито, а мати, а мати до мене з цвинтаря прийшла. Так тихо...

Приятелька: Добраніч, іду бо вже пора!

Параска: Спасибі, розрадініше нам було. Спасибі. (Приятелька виходить, стрічає Дмитра, впроваджує його.)

Приятелька: Про вовка помовка... Добраніч вам!
Дмитро й Параска: Добраніч, добраніч!

ЯВА 2.

Дмитро: (входить в одязі фабричного робітника) Здорова була моя чернице!

Параска: Ах, ти недобрий. Я волілаби сама йти на роботу, як у хаті сидіти, мов справжня пустинниця.

Дмитро: (пригортає її) Нічого голубко! Колись і твоя нудьга скінчиться.

Параска: (раптом) А йди обмийся! Диви який замазаний!

Дмитро: Та ти згодом спанієш, що мене і в хату непустиш.

Параска: Там у кухні вода стоїть. Йди і вмийся!

Дмитро: (пустився в бічні двері) А знаєш? Степан є! Лишив я його в шатрі зі Сташком, 3 тижні тому.

Параска: Степан? Де? Ти бачив його?

Дмитро: Та чого ти так скрикнула? Хіба велике диво?

Параска: Та не диво, але цікаве! Казали, що так його побили, що не вийде.

Дмитро: Так, як я відійшов від них, а було по півночі, вони всі спали, Степан мав гроші, Сташко обрабував його й пробив ножом. Але видужав. Як я виходив ще вчора з фабрики, то казали мені, що дехто бачив Степана. Дуже бідний, виснажений навіть сорочки на собі не має.

Параска: І треба було йому їхати? (Дмитро пішов у бічні двері) Цікава я бачити Степана. Не знати, чи тепер ще каже, що Бога нема?.. От до чого довели добрі товариші — партійники! Нема віри то й нема праці, нема й ощадности! Без Бога ні до порога!

ЯВА 3.

(Дмитро входить із бічних дверей, а Степан з головних)

Степан: (нуждений, блідий ла лиці, переступає наосліп поріг) Чи тут живе Дмитро Панасюк?

Дмитро: Тут! (довго дивиться на Степана) Це ти, Степане?!

Стенан: Я!... (хоче щось говорити, та сильний кашель не дає, від кашлю заходиться).

Параска: Боже, Боже! (плаче).

Степан: (успокоївся) Може й не приймете таких гостей як я?

Дмитро: Чому ні?! Ми гостям раді! Сідай, Степане! (витається з ним).

Степан: (подає руку Парасці) Здорова, Параско! (сідає, тримаючись що хвилі за груди) Щасливі. (оглядається по хаті) Це ваша власна хата, правда? (Дмитро потакує головою) Щасливі, ви чесною працею здобули. Чув я, що ви й дóма поля купили... А, я... (схилив голову на руки)

Дмитро: Параско, давай нам їсти! Ти мабуть голодний, Степане? Вперед покріпися, а опісля нам розкажеш... (Параска подає обід).

Степан: Нічого доброго розказувать (кашель).

Дмитро: Від тоді, як покинув я вас там, біля насипу, я не бачив іще тебе. Тільки наші люди децю говорили. Ну, Степане, їдж. (Їдять всі троє)

Степан: (часто перериває кашель) Багато зазнав я від тої пори, та ще більше душею перемучився. Ти видів, Дмитре, який легкодух був із мене. Ніщо мене не спиняло. Нераз передумую я твої слова, як ти намовляв мене покинути це товариство та наймитися до другої роботи. Нераз допик я, і тобі Дмитре, словами. Прости мені, брате, за це! Ще тоді вступив я на злу дорогу, як злі книжки та газети почав я дома читати... Тоді я Бога відцурався, батьківські слова знехтував...

Дмитро: Не журися! Дасть Бог, піддужаєш, то й до роботи станеш...

Степан: До роботи?... Ого, не мені вже до роботи. Від рани, що завдав мені той проклятий Сташко, я вже ніяк до сили не зможу прийти. О, краще бувби поступив ножем далі...

Дмитро: Бог із тобою, Степане! Подякуй Богові,

що ти зірвав із ними. Може інакше заживеш тепер, а не будеш могти робити, домів поїдеш.

Степан: До дому? Хіба з отсею палицею домів зайду...

Дмитро: І щож ти думаєш зі собою робити?

Степан: Сам не знаю. Нераз мене така нудьга огортає, що сам на себе руку положивби. То знову така злість, що днями ходжу, та випитую за Сташком, щоб пімститися на нім.

Дмитро: Чув я, що його поліція приловила тут у місті, з якоюсь шайкою.

Степан: Як вийшов я зі шпиталю, тинявся поміж своїми людьми, тепер мало не за проше-ним хлібом ходжу (схилив голову на груди).

Параска: (збирає посудину, зітхає).

Дмитро: Погано коло тебе. У такій одежі страшно й по вулиці ходити. Ти лишися в нас якийсь час, а потім подумаємо.

Степан: Чого вам мною турбуватися? Ви від мене ніколи доброго слова не чули.

Дмитро: (підбадьорує) Що було, то минулось. Коли ми добрі приятелі були, поки ти з лихими не збратався. Ти викинь тепер собі з голови нудьгу й розпуку! Може якось вдасться, що ти домів повернеш.

Степан: До кого мені вертатися? Батько вирек-лися мене. Чого мене там?... На глум?...

Дмитро: Коли ти покався, батькове серце про-стить тобі. Тиж їх рідна дитина! Чужого навіть жаль, коли поневіряється.

Степан: Дорого мене те каяття коштує! А скіль-ко матерніх сліз та батькового горя.

Параска: А бідна Галя кілька наплакалася!

Степан: О, щоби хто здибався, що наставивби мене на добру дорогу! Я другим батьком звавби його, Спасибіг вам, мої друзі. Ви перші влили в мою вимучену душу надію. Ви потішили мене. Здається мені, що й сил прибуває. Може ще віджию...

Дмитро: Тобі чимскорше до краю треба. Відпочити й вигоїтися добре, то й здоров будеш.

Степан: Мені в шпиталі лікар казав, що в тім підсонні мені не скоро видужати.

Дмитро: Ти йди, Степане, в кухню. Там на ліжку собі відпочнеш. А мені до фабрики пора. Вечером поговоримо.

Степан: Спасибі вам! (йде в кухню)

ЯВА 4

Дмитро: І щож ти думаєш про нього?

Параска: Сама не знаю.

Дмитро: Чи не моглиб ми гроша на дорогу позичити?

Параска: Чиж я, знаю?

Дмитро: Сидір віддасть. Та ще й подякує нам.

Параска: Та годі йнакше! Гріх будемо мати, як не поможемо. Він змарнується... Та тільки ти дасиш йому гроша, а він змарнує їх знову давним звичаєм.

Дмитро: Я йому карту корабельну сам куплю. Як вийду з фабрики, зайду до бюро. Та розвідаю.

Параска: Нехай і так. Мені так жаль його!

Дмитро: Я йду, а ти прилагодь йому дещо перебратися (пішов).

ЯВА 5

Параска: І до чого то людина дійти може. Та може добре, що з ним таке скоїлося, може поправиться, а то може бувби ходив манівцями. Не даром кажуть, що як Бог має кого на добру дорогу навести, то кару йому зішле. Як тривога, то до Бога! Нехай переспиться, тоді пошукаю дещо перебратися. У нього бідолахи навіть сорочки на тілі немає. Здалосьби мені до крамниці за нитками піти (бере хустину й виходить).

ЯВА 6

(В кухні чути довгий кашель. За хвилю виходить Степан)

Степан: (оглядає кімнату) Нема нікого! О, щасливі добрі душі! Ви працею, любовю до Бога й до ближніх здобули собі щастя. Гарна, тихенька хатина й життя в ній таке. І мною турбуються... Чи сподівався я блукаючи по чужім місті, обшарпаний, знівечений, що є на світі ще добрі люди, що подадуть і тому милостиню, що їх ненавидів, погорджував ними. Ночуючи в брудних заулках міста, чи думав, що колись найду серце, що мною зажуриться й сльози проливати-ме над моїм горем? — Де, звідкіля для мене пропавшого таке щастя? (Дивиться по кімнаті, його погляд спиняється на образі Розп'яття... Він довго вдивляється в Розп'ятого Христа... зі сльозами падає перед ним на коліна, руки складає до молитви).

О, Боже, Спасителю! Невже ти не відцурався мене? Того, що Імя Твоє з насмішкою вимовляв? Забув молитву до Тебе?.. Прости мені, мій Боже! Не дай повернути-більше на блудні стежки, сповни моє серце любовю до Тебе. Я радо прийму покуту... свій біль за це, що вирікся Тебе! Відроди мене новим життям! Дай змогу втерти сльози батькові й ненці!... (закриває очі руками) Все мені перед очима!.. І батько... і мати... і рідна нива... До церкви дзвони дзвонять... церква світлом палає... Боже, верни мене на рідну землю, де калина цвіте, де вітер з поля пісню несе... Спасителю Ісусе Христе...

Заслона

ДІЯ IV

(Постанова першої дії)

ЯВА 1

Галя: (сидить на колоді біля воріт, убрана як в першій дії, поблідла, змарніла) Вже три рази листя з отсих дерев облетіло, три рази ліс в зелену шату убірався, а я не забула ще свого горя. Все мені здається, що верне Степан, що він інакший став. Та хто зна чи живе він? — Давніше хоч дехто про нього листа написав, а тепер нема вістки. А я все чекаю... Вже й тато перестали докоряти, що женихами перебираю... (зі села чути голос дзвона) До церкви дзвонять... Колиб тато надійшли, пішлаби в село до церкви. Можеб почувла вістку про Степана. Ох, бідні тато... вжеби їм службу покинути, не здужають...

ЯВА 2

Григорій: (йде з ліса) Я думав що тут є хто біля тебе... А то ти сама тугу розважаєш.

Галя: Не хотілаб я, тату, тужити... та...

Григорій: Ей пораб тобі доню покинути ті жалі! Ти мене скоро в домовину заженеш. Диви, як я підупав. А ти все перебираєш... Степан тобі сниться? Я не знав, що ти мені на старість такої журби накличеш. Кілько людей тобі траплялося, ти все своє...

Галя: Та pozwolte, тату, я ще трохи зачекаю... Мені щось серце віщує, що він вернеться.

Григорій: Ти три роки вже так говориш, а сама нидієш. А що, як він верне такий, як по-

їхав? — Як рідний батько знову його цуратися буде? А що тоді?

Галя: Ні, таточку! Чує моє серце, що він інакший став...

Григорій: Егеж, дожидайся! Горбатого й могила не направить.

Галя: Та він був колись такий злий. Виж самі і тоді його любили.

Григорій: Ой так, так! Чекаєш, мені прикрість робиш. — Ой молоді, молоді! Нерозумні...

Галя: Чекайте тату, ще тільки до осені! А тоді робіть зо мною, що хочете!

Григорій: Либонь прийдеться мені на старість так нудьгувати, як тому бідоласі за Збруча, що то до нас заходив колись.

Галя: Я прошу Бога, щоб він вернувся, та душею переродився. Він верне, тату!

Григорій: Його гуляще життя давно завело десь у пропасть.

Галя: (встає) Тату, я піду в село! Мені чогось скучно.

Григорій: Не йди в село дитино. Ти зі села ще гірше сумна приходиш, давне нагадуєш. Мені самому скучно в хаті... Не йди між люди!.. Дехто насміхається. Ти чуєш як мило ліс шумить... Він один не зрадить... Нераз і мені бували такі хвили, що за нудгою світа не бачив. Та ліс усе приймав від мене і успокоював мене.

Галя: Мені й так здається, тату, що ніде на світі нема кращого кутка над нашу хатину в лісі...

Григорій: Нема для нас, дитино! Для чоловіка найкращий свій власний куточок.

ЯВА 3.

(З ліса, з кущів виходить подорожний. Сиве, довге волосся, також борода, без шапки у порваній одежі. Водить блудно очима)

Галя: (крикнула) Ой, таточку! (тулиться до батька)

Григорій: Не бійся, дитино, то він.

Подорожний: Так, так, не бійся! Я не звір. Хоч звір мій брат... Обох нас звів червоний жах, тебе й мене... та я минувся зі жаху... а ти ще виринеш на світ, ще усміх на устах з'явиться, бо ти не з тих, що допчуть стежку навмання... а я пропав, пропав мій день... усюди ніч... колись був день, та я проспав зате й ніч тепер... і не мені вже на світанок ждять... нехай вже ви, молоді, ранішню зорю вітайте, та тільки киньте манівці, бо ось куди вони ведуть. (озирається) А там горить, палає храм, червоний кат його спалив... І я згорів, дітей спалив... а чад той далі чути тут... О горе тому, хто владіє! То чад чужий не з наших хат, нехай і йде він під чужі стріхи, нехай не туманить очий і розуму, нехай не темнить... Геть отруто червона із наших піль!

Григорій: Ходи ближше, чоловіче, увійди до хати!

Подорожний: (дико сміється) Ага, у пастку? До хати? А там чекіст! Утопить зір, а в груди ніж... О, ні, нехай! Я тямлю добре дикий зір!.. А там як під замерзне на ріці, я знов піду туди, де ворон кряче, де вітер попіл вже розвіяв! Там погребав під румовищем... Оттам моя зима. А в землі ніхто не зобачить, кому потрібний старий труп?.. Молітьсь Богу, щоб день настав, щоби туман злетів з землі, бо він важкий, землю давить... а я й молитву вже забув — де був вівтар, там камінь голий... Я — тінь, скелет...

Григорій: (півголосом) Цілком стерявся.

Галя: Я так його боюся...

Подорожний: Коли я страх, то я піду, бо страх і розум відбере. — Нераз заходжу я сюди під хату, та ви не бачите мене, а демон кличе все мене: «вернись, вернись!» І я вертаю, боюсь його, бо він мій гріх.

Григорій: (підступає ближше) Ходиж, чоловіче, в хату! Там хліба дам!

Подорожний: У лісі все є, ягідки є, і корінь дикий. Там і дикий звір мене вже знає... А, хліба, ні! Голодний демон відбере. (оглянувшись) Ось, я вже йду. Який химерний. Іду, вже йду до тебе! (зникає в кущах)

Галя: Який він страшний!

Григорій: Нераз я дивуючись ідучи лісом, що так дудонить в корчах, а сеж він тікає від мене. Треба буде вийтові дати знати, а то мені самому сумно зробилось...

Галя: Ходімо, тату, до хати! Вечеряти пора!

ЯВА 4.

(Зі села йдуть Сидір і Настя)

Сидір: Слава Ісусу Христу, свату!

Григорій: Слава на віки! Розвіялось наше сватання, Сидоре!

Галя (витається з ними)

Сидір: Так щож? Хоч звати себе будемо.

Настя: (до Галі) Змарніла Галю! Щож ти, я чула, що все на Степана чекаєш?

Галя: Ні, вам тільки так здається!

Настя: О, відколи бачила тебе, так не пізнати. Не тужи за ним, дитино! Нехай вже ми побиваємося, а тобі він чужий. Шкода краси!

Галя: Добре вам, дядино, казати! А не мали звістки про нього? Чи ще живе?

Настя: Вже півроку не знаємо, що там із ним тільки сниться мені мало не що ночі. А все такий нужденний. Можеби він повернувся,

якби не страх перед батьком... Ой, багато й ти, Сидоре, винен!

Сидір: Ну й скажіть люди добрі! Треба було його хвалити за його вчинки, чи як? Не бійтеся, як має повернути, то верне, а як має далі жити поганцем, то... (замнявся)

Григорій: Так не кажіть, Сидоре! Все воно жаль.. Та може він тепер у світі розуму набереться.

Настя: Так, так, а через нього ваша дитина в світі змарнується. Бідна Галю...

Григорій: Сама собі винна!

Сидір: Ми отсе зі старою ходили на леваду, на сіно дивитися, та до вас от зайшли.

Настя: Коби вже хоч правду казав! На леваду дивитися! А сам іще вчора казав: Коби вже як до неділі діждати! Підемо в ліс. Так мені нудно, бодай на хату подивлюся, де він зятем мав бути. От плете! Ще в будний день нічого. За роботою, не дуже про Степана й думає, а як прийде неділя, чи свято як піде до церкви, подивиться на людські діти, то з туги навіть до обіду не сяде. Він каже: Ходив на сіно дивитись... Хіба без нього нема кому за хазяйством ходити. А пробудиться вночі, то все питає, Насте, здається хтось ворота відчинив, сінними дверми хтось рипнув, може то він? Вдає, що не журиться. Ще й на мене гримає, як я плачу. От як його ще любить...

Сидір: (похнюпив голову) А вжеж! Моя дитина...

Настя: А щож, може ні!? А чого ти Василеві тільки половину поля записав, га? Хіба не для нього як поверне?

Сидір: Та, хай там вже по твоєму буде! Коби тільки покинув життя ледаче, та здоровий вернув.

Григорій: Так, так. Нема над любов батька й матери.

Настя: Мені нераз такий жаль за ним, що й сказати не можу. — Та якжеж не жаліти? Люд-

ські діти поїхали, щоб гроша заробити, батьки-матері їх на дорогу благословили, а він як той блудний син...

Григорій: Щож ми оттут на дворі стояти будемо? Ходімо в хату. Там Галя свіжих суніць назбирала. (пішли в хату)

Галя: (сама) І далі вістки немає! Пройшов день, надійде ніч і знову туга... Вже пісні з туги позабувала... Усе пішло, забрала моя любов пропаща. Чи вернеться коли весна моя? Чи попливуть літа в самоті? Забере ліс молодість мою?.. Ой гаю мій, гаю! Скажи мені чи живий чи здоровий? Чи може до краю догулявся?.. Вернися мій милий, вернися! Я чекаю! Як сонце за лісом спочине, чекаю я тебе, як ранком воно над селом засміється, я дивлюсь на дорогу чи йдеш ти... Чи не ждати мені вже тебе?

Григорій: (з хати) Галю, ходи до хати!

Галя: (стрепенулася) Йду, йду, тату! (пішла)

ЯВА 5.

(Попід ліс дорогою йде Степан. В руці клунок. Став недалеко хати, дивиться в село)

Степан: Три роки минає! Та сама дорога, той ліс, кожна деревина знайома. І церква бачею заходяче сонце пращає... Боже! (скидає кашкет) Як дякувати тобі за це, що я вернув на рідну землю? Чи сподівався я там ген у шпиталі, що ще погляну на рідне село? (клякає) О, дякую тобі, Творче, що повернув мене з манівців! Прости, рідна земле, що цурався я тебе. Нехай я наймитом буду, коли батьки не приймуть у свій дім, нехай спокутую свій нерозум, та на своїй рідній землі. (зі села з церкви несеться повільний вечірний спів) »Світе тихий святія слави...« (кілька осіб співає за сценою) Співають у церкві »Світе тихий«. А я колись так любив... І нині знову...

(встає) Кудиж мені тепер дітися? Колиб я знав, що батько простили мені пішов би, та упавби до ніг. Піду! Вони простять. — (глянув на хату) Ось і Галини хата! Писали, що довго віддаватися не хотіла. А тепер певне хтось другий зятем у Григорія. За це, що не послухав її, тепер каратись буду і дивитись як із другим вона житиме... Та хай там! Я всю кару прийму за свої блудні стежки... Як легко мені на серці стало! Здається й біль із грудий десь дівся. Чи зайти мені в хату Галини?.. Та чого я там? Кому потрібний? Піду краще в село...

ЯВА 6.

Галя: (з відром вибігла з хати) Я зараз! (дивиться на Степана) Хто це? Знову той?... (Ставить ведро приглядається) Боже, мій! Невжеж?...

Степан: (несміло) Галю!..

Галя: Чекала я на тебе, мій голубе! Чекала, я вірила, я знала, що ти повернеш! Серце казало.

Степан: Спасибіг тобі! Та тільки я вже не варта тебе! Блудні мої стежки!..

Галя: Коли ти повернувся, то на те, щоб забути їх слід і вести нове вже життя...

Степан: Як простите мені.

Галя: І батько й мати вони жаліють за тобою, та Бога просять, щоби ти повернув.

Степан: Так? Щасливий я!.. О, мій Боже, не-вжеж?..

ЯВА 7.

Григорій: (в дверях) Галю! Давай води! Казала, зараз. І з ким вона

Галя: Тату, Степан вернувся!

Григорій: Що ти верзеш — Степан?!..

Сидір і Настя: (вибігають з хати) Степан? Де?

Степан: (підходить до батька, падає до ніг) Тату, я вернув до вас. Простіть мені мій нерозум, бо Бог мені простив, від смерти врятував.

Настя: (припадає до нього) Сину, мій сину! Який він блідий.

Сидір: Встань мій сину! Встань дитино. (Степан встає) Я знав, що ти вернешся на рідну землю, бо з неї вийшов ти... Як блудний син...

Галя: А я чекала, сподівалася, бо ліс шумів, бо шептав мені щодня.
(Степан витається)

Степан: О дорогі мої! Щасливий я тепер безмірно... І ви всі біля мене і мій тихий рай...

Сидір: Як довго треба каратися, щоби знову до Бога вернути! Щоб зло направити...

Григорій: О, Боже, і це все ти допускаєш на чоловіка, щоб сам переконався, що гірко жити без Твоїх заповідей, без віри!

Галя: (благально) Простіть йому...

Степан: (з жалем) Пробачте мені...

Григорій, Сидір, Настя: (підносять руки) Пробачаємо, хай і Бог простить і благословимо вас, діти!

(Занавіса)

не виконується, заслугуємо на назву гіршителів людей, заслугуємо на Христовий проклін: »Горе світові від соблазней.« (Мат. 18. 6-7.) Тому пригадуємо всім аматорським гурткам заклик св. Вітця Папи Пія ХІ: »Будьте хрестоносцями в поборюванні бісурмена, що ним є некатолицькі театральні видовища!« (Пап. Енцикл. П. Пія ХІ. з дня 29. VI. 1936 р.)

Ми завжди були свідомі поширюючи з заснуванням Б. Р. Д. клич: »Ушляхотнюймо укр. душу теж зо сцени«, що підоймаємось роботи, щ. її вже гарно розпрацьовують католики — німці, французи, швайцари, австрійці, мадяри, хорвати, словінці, поляки і др. У Німеччині працюють драм. т-ва, крім Оберамерґав у Баварії, Ільс у Тиролі, є в Берліні, »Calderonsgesellschaft,« в Триєрі, в Ессен »Kompaney« — у Відні »Spielleute Gottes« (Божі актори), в Швайцарії, в Люцерні від 1929 р. відновлено традиційні від 12 віку пасійні вистави, повстав мандрівний рел. театр. У Франції, нпр. театр. католицька школа »Compagnie des Quinze,« на місце давнішого кат. театр. Т-ва Vieux Colombier.

Не згадуємо багатої лісти драматургів — католиків, що подібно, як француз Анрі Геон, або німець Зорґе зрозумівши важне виховне завдання сцен, посвятили свої театр. хисти на апостолування зо сцени »веселої вістки!«

Отже не дивно нам, що наша Б. Р. Д. поширюється успішно, бо святому ділу служимо!

Пише оден режисер із Л. »Ваші, представлення нарід любить, з представлення Б. Р. Д. дохід усе потрібний, про моральне вдовілля й не згадую.« Не дивне, бо чиста вода спрагненого відсвіжить а найбільш вишуканий напій брудний навіть у спрагненій людині розбовтує нуди!

Питався раз мене хтось, яка мета Б. Р. Д. сказав я йому і признав доціл Мета же отся!

1986

121

У Б. Р. Д. видаємо для наших міс сільських сцен мистецькі драми: 1) чисто рел. змісту. 2) світського змісту на різні теми: укр. істор. драми, побутові, жарти, однак вони всі написані на засадах згідних зо здоровим людським розсудком і на катол. світогляді. — Всі аматорські гуртки, бажаєте мати цікаві й добрі представлення, не забувайте замовляти їх у Б. Р. Д. при В-тві ОО. Василян у Жовкві.

Чергова драма Б. Р. Д є ось та «На Манівцях». Автором її Яків Косовський, освічений просвітній діяч, хлібороб із свідомого села Чернихова, тернопільського повіту. Написав Він уже кілька драм. Одну «Для Близніх» по-толковано на білоруську мову. Написав теж сердешню монографіюку свого села (1986). — Перо його просте, щире, несиленуване, навіяне теплотою укр. почування, у попередніх його драмах одного бракувало, а це певних моральних основ, в цій же все в ладі.

Виставляйте драму «На Манівцях», виступить перед вами образ найбільшого замаскованого теперішнього лиходія, що йому зорить трираменна зоря!

РЕДАКЦІЯ Б. Р. Д.

PA 2955

Я. Косовський.

НА МАНІВЦЯХ